

Błędy pedagogiczne w edukacji wczesnoszkolnej

SPIS TREŚCI

Wstęp

Rozdział I

Błędy wychowawcze w świetle literatury przedmiotu

- 1.1 Istota błędu wychowawczego.....3
- 1.2 Konsekwencje błędów wychowawczych i ich wpływ na zachowanie uczniów.....5
- 1.3. Przyczyny popełnianych błędów wychowawczych przez nauczycieli.....12
- 1.4 Klasyfikacja i charakterystyka błędów wychowawczych.....18

Rozdział II

Błędy dydaktyczne popełniane przez nauczycieli

- 2.1. Przyczyny występowania błędów metodycznych.....20
- 2.2 Błędy metodyczne popełniane w ocenianiu uczniów.....25
- 2.3 Eliminacja błędów metodycznych popełnianych przez nauczycieli.....30

Rozdział III

Metodologia badań własnych

- 3.1 Przedmiot i cel badań.....33
- 3.2 Metody , techniki i narzędzia badawcze.....34
- 3.3 Problemy i hipotezy badawcze.....37
- 3.4 Organizacja i przebieg badań.....38

Rozdział IV

Analiza i interpretacja wyników badań własnych

- 4.1 Błędy pedagogiczne popełniane przez nauczycieli.....39
- Podsumowanie i wnioski.....44

Wstęp

Temat pracy błędy pedagogiczne popełniane przez nauczycieli w edukacji wczesnoszkolnej jest niezwykle istotny ze względu na chociażby kształtowanie emocjonalne, mentalne, umysłowe czy motywacyjne młodego człowieka w jego wczesnym czasie dojrzewania i wchodzenia w świadomość społeczną, która go zewsząd otacza. Dziecko w momencie edukacji wczesnoszkolnej świadomie, nieświadomie lub też podświadomie wkracza w życie w którym nie raz stawiany jest przed decyzjami do podjęcia. W zależności od sytuacji podejmuje je lub nie, nie raz się waha. Niezwykle ważna jest w trakcie edukacji dziecka jego ścieżka rozwoju edukacji w placówkach edukacyjnych. Co za tym idzie forma przekazywania mu danej wiedzy z różnych zakresów tematycznych przez nauczycieli, nie ograniczając się zaledwie do treści naukowych są to też kwestie podejścia do podopiecznych, takie jak np. empatia, cierpliwość, pomoc w trudnościach napotykanych przez dziecko, wsparcie emocjonalne czy też wyrozumiałość. Podejście pedagoga w tym nauczyciela do ucznia jest podstawą do stymulacji dzieci podczas edukacji, bycia w życiu klasy i szkoły co naturalnie łączy się z życiem osobistym dziecka poza placówką. Dalsze losy edukacyjne a także życiowe dziecka są nieraz zależne od metod nauczania i podejścia pedagogicznego. Praca składa się z trzech rozdziałów teoretycznych i dwóch rozdziałów metodologicznych badań własnych. Rozdział pierwszy zawiera informacje o błędach wychowawczych w świetle literatury. Przedstawiono w nim takie zagadnienia jak: istota błędu wychowawczego, konsekwencje błędów wychowawczych i ich wpływ na zachowanie uczniów, przyczyny popełnianych błędów wychowawczych przez nauczycieli, klasyfikacja i charakterystyka błędów wychowawczych. Rozdział drugi błędy dydaktyczne popełniane przez nauczycieli, składa się z następujących podrozdziałów: przyczyny występowania błędów metodycznych, błędy metodyczne popełniane w ocenianiu uczniów, eliminacja błędów metodycznych popełnianych przez nauczycieli

W rozdziale trzecim metodologia badań własnych, omówiono przedmiot i cel badań, metody, techniki i narzędzia badawcze, problemy i hipotezy badawcze, organizację i przebieg badań. W rozdziale czwartym analiza i interpretacja wyników badań własnych, przedstawiono wyniki badań własnych. Do badań wykorzystano kwestionariusz ankiety składający się z dwunastu pytań.

Praca zakończona jest podsumowaniem i wnioskami.

Rozdział I

Błędy wychowawcze w świetle literatury przedmiotu

1.1 Istota błędu wychowawczego

Błędy wychowawcze są bardzo powszechne w dzisiejszej edukacji. Nauczyciele stawiają większy nacisk na dydaktykę, tym samym często zaniedbują wychowanie uczniów. Jak powszechnie wiadomo aktualnie w szkołach dydaktyka odgrywa istotną rolę poszerzając uczniom horyzonty mentalne oraz daje możliwości do szlifowania swoich indywidualnych zdolności czy talentów uczniów. Jak zauważa Zenon Jasiński „ polskie społeczeństwo jest rozdarte między chęcią osiągnięcia przez szkoły wysokiego poziomu dydaktycznego, a pracą wychowawczą. Gdy przychodzi czas weryfikowania wiedzy i umiejętności uczniów szkół podstawowych[...]wówczas wszyscy oczekują, aby wyniki były jak najlepsze. Natomiast, gdy dochodzi do jakiegoś bulwersującego aktu przemocy czy agresji młodzieży wówczas wszyscy koncentrują się na pracy wychowawczej¹.

Wychowanie przedstawia się jako jedna z fundamentalnych kategorii pedagogicznych. Otóż według Wincentego Okonia jest to „świadomie organizowana działalność społeczna, oparta na stosunku wychowawczym między wychowankiem, a wychowawcą, której celem jest wywoływanie zamierzonych zmian w osobowości wychowanka.”² Okoń wtrąca aspekt rotacji działań między wychowywanym a wychowującym. Mówi o tym, że wychowania nie można zaliczać do procesu jednostronnego ale dotyczy zawsze obydwu stron. Lubomirski mówi „w wychowaniu chodzi przede wszystkim o wewnętrzną wartość człowieka”³ Można zauważyć iż dodaje on definicji wychowania formułę aksjologiczną, w której to wychowawca zmierza do odnalezienia i zaszczepienia w wychowanku wytyczonych wartości. Dydaktyk niejako nastawia umysł wychowanka na wybrane przez siebie wartości, zwykle te, które przyświecają ideałom panującym w danym etapie cywilizacji. Zdaniem Zygmunta Mysłakowskiego wychowanie to „naturalny proces uwarunkowany mechanizmami niezależnymi od człowieka,

1 Z. Jasiński, Refleksje nad przemianami w polskim systemie edukacyjnym(z perspektywy dwudziestolecia – 1989-2009), [w:] Reforma w szkole - szkoła w reformie, I. Pawełski (red), Szczecinek 2009, s. 59.

2 W. Okoń (2001), Słownik Pedagogiczny, Warszawa, wyd. Akademickie Żak, s. 445

3 Encyklopedia wychowawcza Lubomirskiego 1912r. t. 8 203s.

lecz ściśle związanymi z jego społeczną naturą oraz wrastaniem w nowe sfery kultury”⁴ Zygmunt Mysłakowski do definicji wychowania dodaje brak przyczynowości tego procesu od człowieka. Oznacza to, że człowiek wychowuje się w sposób naturalny będąc w danej kulturze, zdobywa i uzyskuje z niej te wartości, postawy, zachowania, które są dla niej podstawowe. Jest to o tyle ważne, że stwarzając dziecku warunki do rozwoju, kształtujemy jego osobowość, tożsamość etc. – czyli wychowujemy, a raczej dziecko samo wychowuje się w relacji z otoczeniem, które mu zbudujemy.

Jest to powiązane bezpośrednio z humanistyczną koncepcją pedagogiczną, której twórcami są między innymi Carls Rogers i Abraham Maslow. Zakłada ona samo aktualizację człowieka, samoczynne podążanie człowieka do rozwoju i jedności samego siebie ze sobą⁵. Wojciech Pomykało uważa, że wychowanie to „oddziaływanie całokształtu specyficznych pedagogicznych bodźców i doświadczeń ogólnospołecznych, grupowych, indywidualnych, profesjonalnych i nieprofesjonalnych przynoszących względnie trwałe skutki w rozwoju jednostki ludzkiej w jej sferze fizycznej, umysłowej, społecznej, kulturowej i duchowej.”⁶ Wojciech Pomykało jest zaś znacznie bardziej sceptyczny w formułowaniu definicji wychowania. Zdaniem W. Pomykała wychowanie nie do końca jest trwale skutecznie, a nie dość tego nie koniecznie mamy wpływ na to w jaki sposób człowiek- istota ludzka jest wychowywany. Związane jest to z oddziaływaniem społeczeństwa jako ogółu oraz kultury jako całości. Zdarza się, że niektóre bliźniaki są od siebie charakterami zupełnie odmienne, jest to związane z poznanymi na swojej drodze ludźmi, z podróżami, z zapolanami książkami, oglądanymi filmami, wycieczkami do kin czy muzeów i tego sypu instytucji kulturalnych. K. Sośnicki i M. Łobocki przedstawia wychowanie jako „obszerne rozumienie terminu odnosi się do wychowania skoncentrowanego zarówno na progresie umysłowym i emocjonalnym jednostki, jak także na sferze jej motywacji i określonych działań. Przedstawiając to w inny sposób, wychowanie takie jest utożsamiane z rozwijaniem (kształtowaniem) osobowości pod względem wszystkich jej cech. Mieści w sobie zarówno nauczanie (uczenie się), jak i wychowanie w jego ściślejszym znaczeniu. Ujmując to inaczej, przedmiotem wychowania w bardziej rozległym znaczeniu jest "całość psychiki człowieka", czyli "ogół procesów i właściwości psychicznych", to znaczy zarówno intelektualnych (umysłowych), emocjonalnych (uczuciowych) i wolicjonalnych (chcienia) łącznie z działaniem.”⁷ Przetawieni powyżej

4 Z. Mysłakowski (1933), t. I/1 s. 15-16.

5 Wykłady z Pedagogiki Ogólnej, Szczecin 2015/2016, wykładowca: Maksymilian Chutoraiński

6 W. Pomykało (1996), Encyklopedia pedagogiczna, Warszawa, Fundacja innowacja, s. 918.

7 K. Sośnicki (1964) , s. 34 za M. Łobocki (2009), Teoria wychowania w zarysie, Kraków, wyd. Impuls, s. 32.

autorzy definicji wychowania dokładają do jej struktur ujęcie całościowe, w którym wychowawca jest zobowiązany oddziaływać na wszystkie sfery wychowanka, nie zamykając się tylko na sferę psychiczną, winien pamiętać o sferze motywacyjnej, twórczej, intelektualnej, duchowej a także emocjonalnej. Od czasu kiedy inteligencja emocjonalna ujawniła się na rynku Polskim, głównie za sprawą „Inteligencji emocjonalnej” Daniela Golemana, wychowanie bez kształtowania poprawnego radzenia sobie z własnymi emocjami, jest nie do pomyślenia, z tego powodu tak ważne jest by nauczyciel lub przyszły nauczyciel dbał również o swoją wewnętrzną inteligencję emocjonalną, którą od nauczyciela samoczynnie przyswajają uczeń. Reasumując wychowanie to ogół działań zmierzających do zmiany osobowości człowieka. Przemiana ta występuje pod wpływem nauczyciela ale także instytucji kulturowych, środowiska naturalnego, otoczenia (składu powietrza, atmosfery, hałasu i innych tego podobnych), jak również wewnętrznej motywacji do sięgania po określone książki, filmy. Wychowanie w dużej mierze może być kontrolowane, jednak nie na wszystko można mieć wpływ. Wychowanie to dbanie nie tylko o dobrą wartość psychiczną, ale również duchową, fizyczną, umysłową, emocjonalną. Tworząc odpowiednie środowisko, stwarzamy dziecku bodźce i stymulatory odpowiedzialne za reakcje, myślenie, twórczość i przyswajanie przez dziecko wartości, umiejętności, słów – wszystkiego co w późniejszym życiu odzwierciedli się w jego zachowaniu, postawach, sposobie bycia, mówienia, myślenia.

1.2 Konsekwencje błędów wychowawczych i ich wpływ na zachowanie uczniów

Poniżej przedstawione są wybrane błędy wraz z proponowanym podejściem wychowawczym w sposób poprawny i przedstawienie dziecka w umyśle wychowującego, który przyczynia się do powstania błędu. Tutaj powinno się wspomnieć dodatkowo jedną rzecz, ogólnie błędów wychowawczych Gurycka sytuowała w złym doborze celów wychowawczych.⁸

1. Błąd rygoryzmu jest wynikiem połączenia nadmiernej koncentracji na dziecku i na jego zadaniu oraz ekstremalnego emocjonalnego odrzucenia dziecka przez wychowawcę. Według Guryckiej zachowania obarczone wysokim ryzykiem wystąpienia tego błędu wiążą się ze ścisłym kontrolowaniem postępowania dziecka (egzekwowaniem posłuszeństwa), pedanterią, precyzyjnym stawianiem określonych wymagań.

Konsekwencje : dziecko staje się bierne, podporządkowane, mało spontaniczne, nie potrafi samodzielnie działać, jego aktywność twórcza jest znacznie ograniczona, ma poczucie, że nie

⁸ Gurycka, A. (1980). Stosowana psychologia wychowawcza. Wybrane zagadnienia. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

potrafi niczego dobrze wykonać, dlatego ma niską samoocenę. Rygoryzm wyzwała lęk i opór, dlatego dziecko może reagować gniewem, wściekłością.

Do zachowań poprawnych, które mogą pomóc uniknąć tego błędu, Gurycka zalicza stawianie dziecku realnych wymagań, kontrolowanie ich spełniania poprzez prawidłowy system wzmocnień, równowagę kar i nagród (z przewagą nagród), a także włączanie ocen dziecka.⁹ Reprezentacja dziecka w umyśle rodzica, która przyczynia się do powstania tego błędu, polega zdaniem Guryckiej na utożsamianiu dziecka z zadaniem, spostrzeganiem zachowań dziecka i ich skutków jako szczególnie ważnego elementu sytuacji.

2. Błąd agresji jest związany z nadmierną koncentracją wychowawcy na zadaniu oraz z ekstremalnym emocjonalnym odrzuceniem wychowanka. W tej kategorii mieszczą się słowne, fizyczne i symboliczne ataki zagrażające dziecku i poniżające je.

Konsekwencje : dziecko ma poczucie zagrożenia, krzywdy, wstydu, zostaje obniżona jego samoocena. Staje się lękliwe, nieśmiałe, zamknięte. Lęk przed wychowawcą może wywołać niechęć do kolegów, innych nauczycieli oraz szkoły jako instytucji. Częste kary powodują, iż dziecko przestaje reagować na inne zabiegi wychowawcze.

Do zachowań poprawnych, które mogą pomóc uniknąć tego błędu, zdaniem Guryckiej należy tolerancja dla dziecka, a także rozwiązywanie problemów i konfliktów pomiędzy wychowawcą i wychowankiem w drodze kompromisu i racjonalizacji stanowisk. Reprezentacja dziecka w umyśle rodzica, która przyczynia się do powstania tego błędu, polega zdaniem Guryckiej na spostrzeganiu dziecka jako zagrażającego dla opiekuna.

3. Błąd hamowania aktywności dziecka znajduje się na połączeniu ekstremalnego emocjonalnego odrzucenia wychowanka i niedoceniań jego zadań. Błędne zachowania polegają na nieuzasadnionym (pozbawionym racjonalnych przyczyn) przerywaniu czy zmienianiu aktywności dziecka poprzez fizyczne lub symboliczne zachowania rodzica.

Konsekwencje : tego typu zachowania mogą wpłynąć na wytworzenie się zależności i rezygnację z własnego myślenia i działania, powodują zanik inicjatywy, samodzielności, motywacji i odwagi do podejmowania własnej aktywności. Dziecko traci zainteresowania, nie stawia pytań, nie zgłasza propozycji i pomysłów - przestaje rozwijać się, zdaje się na pomysły innych (nauczycieli, rówieśników). Dziecku mogą towarzyszyć uczucia niezaradności i

⁹ Gurycka, A. (2008). Błędy w wychowaniu. In E. Kubiak-Szyborska & D. Zajac (Eds.), O wychowaniu i jego antynomiiach. Bydgoszcz: Wydawnictwo WERS

Gurycka, A. (1990). Błąd w wychowaniu. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

niższości.

Do zachowań poprawnych, które mogą pomóc uniknąć tego błędu, zdaniem Guryckiej należy organizowanie dziecku warunków do rozwijania własnej aktywności, kierunkowanie jego aktywności lub poszukiwanie z dzieckiem aktywności zastępczej (negocjowanie). Reprezentacja dziecka w umyśle rodzica, która przyczynia się do powstania tego błędu, polega zdaniem Guryckiej na spostrzeganiu dziecka i jego aktywności jako mniej ważnych od aktywności i potrzeb opiekuna.

4. Błąd obojętności znajduje się na połączeniu wymiarów emocjonalnego odrzucenia dziecka, niedoceniań zadań dziecka i nadmiernej koncentracji na sobie. Główną osią tego błędu jest dystans wobec dziecka, jego spraw i aktywności, a także brak zainteresowania jego problemami.

Konsekwencje : obojętność wychowawcy powoduje niezaspokojenie potrzeby sukcesu, może wpływać na obniżenie samooceny dziecka w roli ucznia oraz globalnej, w przyszłości może utrudnić nawiązywanie głębokich kontaktów interpersonalnych. Dziecko staje się nieufne, czuje się ignorowane, mało wartościowe.

Do zachowań poprawnych, które mogą pomóc uniknąć tego błędu, zdaniem Guryckiej należy tworzenie warunków do wyrażania się samodzielności dziecka i akceptacja dziecka. Reprezentacja dziecka w umyśle rodzica, która przyczynia się do powstania tego błędu, polega zdaniem Guryckiej na spostrzeganiu zadań i potrzeb dziecka jak mało ważnych dla wychowawcy, a także ocenianych przez niego jako czynniki zbyt go obciążające, przed którymi musi się on bronić.

5. Błąd eksponowania siebie mieści się na połączeniu wymiaru nadmiernej koncentracji na sobie i niedoceniań zadań dziecka. Eksponowanie siebie polega na koncentracji uwagi dziecka na sobie, swoich walorach, przymiotach, zaletach a także na potrzebach i odczuciach wtórnych do potrzeb i odczuć dziecka, na wykazywaniu przez wychowawcę chęci imponowania swoimi osiągnięciami i umiejętnościami przy jednoczesnym podkreślaniu słabszych możliwości dziecka.

Konsekwencje : dziecko może czuć się zmęczone takim zachowaniem, chce przypodobać się nauczycielowi, aby sprostać jego ideałowi, nie jest, więc autentyczne, lecz odgrywa rolę. Nie uczy się trafnego odczuwania, lecz przystosowuje się do sytuacji, blokowane są jego doznania

Do zachowań poprawnych, które mogą pomóc uniknąć tego błędu, zdaniem Guryckiej należy równoważenie potrzeb swoich i dziecka, skromność w prezentowaniu własnej osoby oraz

równowagę swoich zdolności i możliwości zgodnie z wymaganiami stawianymi dziecku. Reprezentacja dziecka w umyśle rodzica, która przyczynia się do powstania tego błędu, polega na spostrzeganiu siebie jako szczególnie ważnego członka interakcji wychowawczej oraz na przecenianiu siebie i swoich walorów przez wychowawcę, a jednocześnie na ocenianiu dziecka jako słabszego i nieudolnego, jako jednostki, która powinna być kształtowana przez jedynie mądrego i lepszego od dziecka wychowawcę.

6. Błąd ulegania dziecku jest wynikiem niedoceniań zadań dziecka oraz jego ekstremalnej emocjonalnej akceptacji. Jako przykład błędnych zachowań wyróżnia się spełnianie zachcianek dziecka, demonstrowanie własnej bezradności, uleganie prośbom i żądaniom dziecka oraz rezygnowanie z wymagań stawianych dziecku.

Konsekwencje : dziecko przyzwyczajają się do bycia traktowanym w specjalny sposób, co powoduje zanik krytycyzmu. Może wykorzystywać tę sytuację i domagać się coraz większej uległości, nie tylko od wychowawcy, ale również od kolegów, poprzez wymuszanie pewnych zachowań (płaczem, straszeniem rodzicami). Dziecko postępując w ten sposób traci przyjaciół, lub pozyskuje ich poprzez "szantaż". Uczeń w wyniku obniżania wymagań nie poznaje swoich możliwości, a napotkane sytuacje trudne, będą go przerastały wywołując gniew, frustrację.

Do zachowań poprawnych, które mogą pomóc uniknąć tego błędu, zdaniem Guryckiej należy pertraktowanie i uzgadnianie zarówno wymagań wychowawców wobec podopiecznych, jak i zakresu spełniania prośb i potrzeb. Reprezentacja dziecka w umyśle rodzica, która przyczynia się do powstania tego błędu, polega na spostrzeganiu sytuacji wychowawczej jako nadmiernie trudnej dla dziecka i zagrażającej, jako sytuacji, od której trzeba uciec, której trzeba uniknąć.

7. Błąd zastępowania dziecka polega na połączeniu ekstremalnej emocjonalnej akceptacji dziecka z nadmierną koncentracją na zadaniach dziecka. Do błędnych zachowań opiekunów zalicza się wykonywanie za dziecko jego zadań i obowiązków, przejmowanie aktywności dziecka, niepozwalanie mu na dokończenie jego aktywności.

Konsekwencje : dziecko traci kontrolę nad sobą, staje się niezaradne i mało samodzielne. Nie potrafi radzić sobie w różnych sytuacjach, nie jest w stanie ponieść konsekwencji własnego postępowania, (nieodpowiedzialne), nie umie decydować o sobie i dokonywać samodzielnego wyboru. Ciągłe wyręczanie powoduje, że dziecko czuje się nieudolne, niepewne swoich możliwości, w końcu staje się bierne, oczekujące pomocy i zainteresowania ze strony innych.

Do zachowań poprawnych, które mogą pomóc uniknąć tego błędu, zdaniem Guryckiej należy pomaganie dziecku w samodzielnym wypełnianiu swoich obowiązków oraz współdziałanie z dzieckiem przy jednoczesnym zachowaniu aktywności dziecka. Reprezentacja dziecka w

umyśle rodzica, która przyczynia się do powstania tego błędu, polega na postrzeganiu dziecka jako wymagającego szczególnej troski, słabego, bezradnego, zmęczonego i niezdolnego, przy równoczesnym postrzeganiu zadań, które ono realizuje, jako ważniejszych od innych spraw.

8. Błąd idealizacji dziecka jest kompilacją nadmiernej koncentracji na zadaniu i na dziecku oraz ekstremalnej emocjonalnej akceptacji dziecka. Zachowania będące konsekwencją tego błędu są związane z utożsamianiem dziecka z najwyższym możliwym dobrem. Polegają one na ciągłym zajmowaniu się dzieckiem, wnikaniem w jego aktywność i na nieustającym zainteresowaniu dzieckiem pod pozorem ochrony zarówno przed niebezpieczeństwami, jak i przed możliwością wystąpienia zachowań dziecka niezgodnych z idealnym wzorcem założonym przez wychowawcę. Błąd ten połączony jest z ekstremalnie pozytywnymi ocenami dziecka i jego aktywności oraz z brakiem jakiegokolwiek krytycyzmu wobec zachowań dziecka.

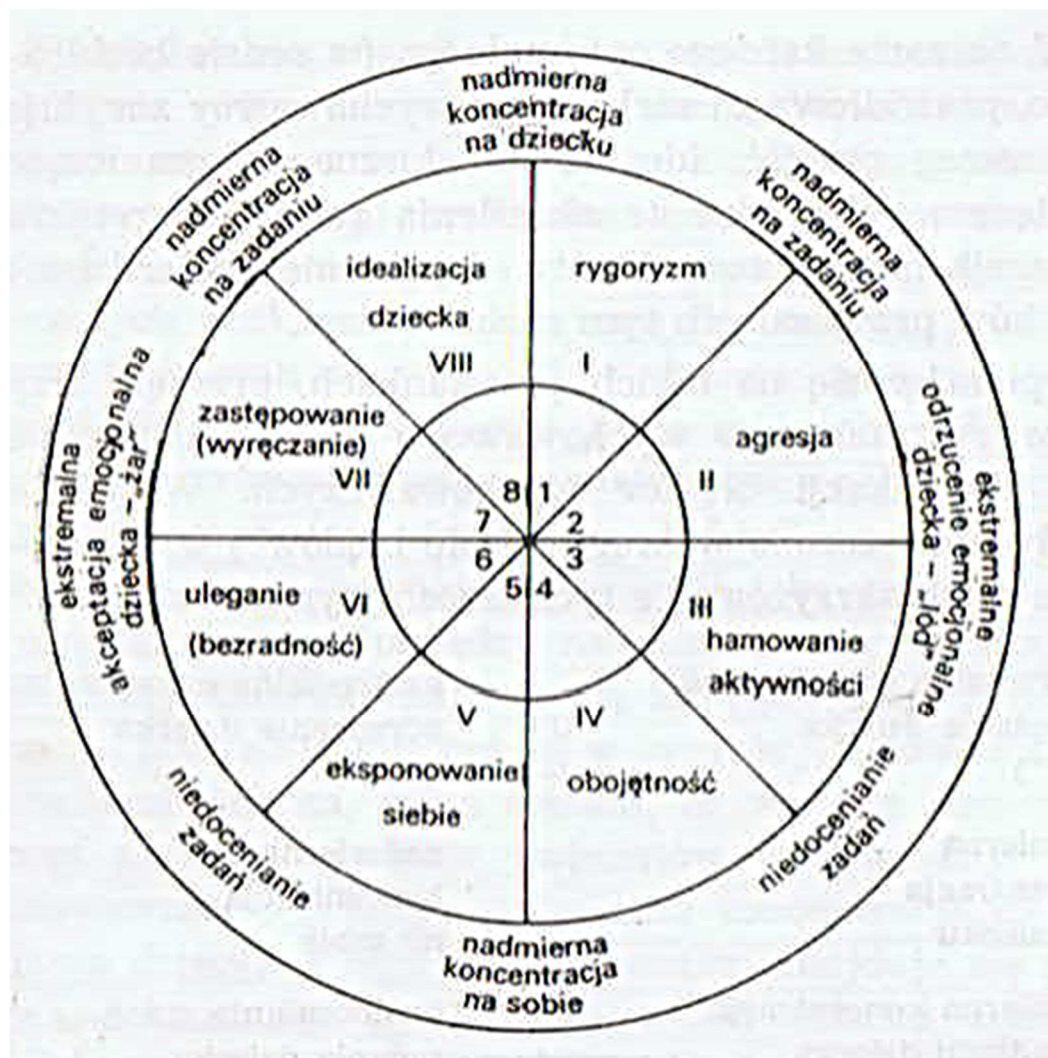
Konsekwencje : dziecko może czuć się faworyzowane, zwłaszcza, gdy traci kolegów - wówczas wywołuje to wrogość. Jeśli zaś zyskuje przyjaciół, zdobywa bezkrytyczne przekonane o swej wyjątkowości, powoduje to zaburzenie kontaktów z rówieśnikami, wywyższanie się. U takiego dziecka brak pochwały jest równoznaczny z karą.

Do zachowań poprawnych, które mogą pomóc uniknąć tego błędu, zdaniem Guryckiej należy adekwatne do sytuacji wzmacnianie aktywności dziecka oraz krytycyzm połączony z akceptacją dziecka. Reprezentacja dziecka w umyśle rodzica, która przyczynia się do powstania tego błędu, polega na nadmiernym przecenianiu zalet dziecka przy równoczesnym spostrzeganiu otoczenia jako zagrażającego dziecku.

9. Niekonsekwencja – przemienność zachowań błędnych należących do różnych kategorii błędów.

Konsekwencje : uczeń traci poczucie kontrolowania sytuacji, odczuwa lęk i niepewność wobec trudności, zaburzenia własnej perspektywy, ma zniekształcony obraz świata. Nieregularność wzmocnień oraz zmienność wymagań opóźnia i utrudnia przebieg uczenia się, a zarazem wytwarza poczucie winy i zagrożenia spowodowane brakiem orientacji i niemożnością ukształtowania się właściwych oczekiwań. Taka sytuacja niekorzystnie wpływa na rozwój dziecka, na stopień i przebieg przyswajania norm społecznych i moralnych.

Rysunek 1. Koło błędów wychowawczych i błąd niekonsekwencji.

Zródło: A. Gurycka, 2008, Błędy w wychowaniu, w: E. Kubiak-Szymborska i D. Zajęc (red.), O wychowaniu i jego antynomiach, Bydgoszcz: WERS, s. 336.

1.3 Przyczyny popełnianych błędów wychowawczych przez nauczycieli

Ich podstawowe źródła rozpatrywać należałoby w dwóch płaszczyznach:

- a) osobistym stosunku do pełnionej profesjonalnie roli wychowawcy
- b) niedostatecznym, merytorycznym przygotowaniu do funkcjonowania w zawodzie oraz w braku doświadczenia pedagogicznego, które zdobywa się poprzez konfrontację wiedzy zdobytej w trakcie studiów z własną praktyką wychowawczą.

Wśród nauczycieli – nazwijmy to umownie „z konieczności” – są osoby, które nie lubią dzieci i młodzieży, źle znoszą stały z nimi kontakt, nie umieją znaleźć z wychowankami wspólnego języka. Wówczas postawa wychowawcza nauczyciela jest bardziej usztywniona i sformalizowana, a sposób oceniania uczniów surowszy. Więcej również przejawia on zniecierpliwienia w obcowaniu z dziećmi, bardziej jest podatny na wymierzania kar pod względem zmęczenia, denerwowania lub chwilowej irytacji.

Braki w merytorycznym przygotowaniu do zawodu wyrażają się w nieuświadomieniu sobie wielu spraw o zasadniczym znaczeniu dla prawidłowego funkcjonowania w roli nauczyciela, a także dla prawidłowego funkcjonowania szkoły jako ważnej instytucji w całym systemie edukacji narodowej.

Do podstawowych błędów jakie może popełnić nauczyciel zaliczyć należy:

- a) nieuwzględnianie zasady indywidualizacji w procesie nauczania i wychowania
- b) nieprzestrzeganie zasady obiektywizmu i bezstronności w ocenianiu uczniów
- c) niedocenianie znaczenia dokładnej znajomości ucznia oraz jego podstawowego środowiska życia – rodziny
- d) nieumiejętność nawiązywania kontaktów z rodzicami
- e) brak konsekwencji w zakresie stawianych dzieciom i młodzieży wymagań i egzekwowania ich spełniania
- f) brak poszanowania godności osobistej ucznia, nietaktowne traktowanie go
- g) stwarzanie uczniom sytuacji uprzywilejowania ze względu na pozycję społeczną rodziców
- h) obciążanie odpowiedzialnością ucznia za niewłaściwe zachowanie się rodziców wobec nauczyciela lub niski poziom kultury moralnej rodziny

Wychowawcze konsekwencje błędów wychowawczych.

Błędy wychowawcze i ich konsekwencje: bezwzględne posłuszeństwo

Warto wiedzieć, że nadmierna dyscyplina panująca w domu czy w szkole, budzi w dziecku poczucie strachu. Kontrolowanie dziecka na każdym kroku i tworzenie w nim obowiązku bezwzględnego posłuszeństwa powoli czyni relację wychowawczą pozbawioną swobody i radości. Dziecko z czasem staje się uległe i przyjmuje postawę podporządkowaną. Zamierzony efekt wydaje się być osiągnięty, ponieważ dziecko raczej nie będzie sprawiało problemów wychowawczych.

Niestety, nie wynika to jednak ze zrozumienia, że osoba dorosła pragnie dla niego dobra, ale z lęku. Dziecko wie, że będąc posłusznym osobie dorosłej uniknie przykrych konsekwencji negatywnych zachowań. Jest to nieskuteczne wychowanie, ponieważ powoduje w dziecku negatywne zmiany zachowawcze.

Dziecko, które wyrasta w takim szablonie zachowań, w przyszłości będzie przyjmować postawę uległą wobec każdej osoby, która będzie posiadała silny charakter. Pierwszą reakcją na bodziec dominacji ze strony innych, będzie podporządkowanie się.

Błędy wychowawcze i ich konsekwencje: wyręczanie

Czasami miłość względem dziecka objawiać się może poprzez wyręczanie go w różnych sytuacjach czy podejmowanych działaniach, nie jest to jednak do końca świadome rodzicielstwo. Nierzadko również częsty błąd wychowawczy nauczycieli. Dziecko nie jest uczone w tym przypadku odpowiedzialnego wypełniania swoich obowiązków, tj. porządkowania własnego pokoju, odrabiania prac domowych etc. Rodzic/nauczyciel biegnie do niego pospiesznie z odpowiedzią na każdą jego potrzebę.

Choć nie brakuje tutaj szczerych i dobrych chęci ze strony wychowawcy, takie zachowanie czyni jednak dziecko zależnym. W przyszłości objawiać się to może w braku odpowiedzialności i samodzielności, niechęci do podejmowania wiążących decyzji. Dziecko, które stało się ofiarą nadopiekuńczości w przyszłości będzie również źle znosiło nawet drobne trudności czy porażki.

Błędy wychowawcze i ich konsekwencje: ograniczanie zachowań spontanicznych

Zapewne nie raz spotkaliście się z dziećmi, które zadają milion pytań na sekundę i są ciekawe świata. Nie zawsze jednak w różnych środowiskach wychowawczych jest to akceptowane. Dzieci, które wykazują dużą aktywność często są strofowane i “uspokajane”. Dzieje się tak prawdopodobnie dlatego, że dzieci te wymagają od osoby dorosłej zainteresowania i uwagi.

Ograniczanie spontaniczności dziecka i próby wyciszenia go, sprawiają, że rodzi się w nim poczucie odrzucenia. Dziecko im więcej odbiera negatywnych komunikatów dotyczących jego aktywności, tym bardziej pielęgnuje w sobie poczucie niekochania i braku akceptacji.

Błędy wychowawcze i ich konsekwencje: brak konsekwencji

Brak zasad i konsekwencji powoduje, że dziecko stopniowo będzie przesuwało granice cierpliwości wychowawcy. Dziecko zauważając, że za swoje negatywne zachowania nie ponosi odpowiedzialności zaczyna “wypróbowywać” rodzica/nauczyciela w różnych sytuacjach. W procesie wychowawczym przejmuje niejako kontrolę i stopniowo poszerza granice swojej władzy. Świadome rodzicielstwo polega na pozwoleniu, by dziecko poniosło konsekwencje własnego zachowania i decyzji. Jest to bardzo ważne, ponieważ dzięki temu uczy się jakie są granice pomiędzy tym co jest dobre, a co jest złe.

Błędy wychowawcze i ich konsekwencje: brak kontroli nad emocjami

Jeśli dziecko staje się widzem niekontrolowanych zachowań rodzica/nauczyciela (np. krzyk, szarpanie, przekleństwa) dostaje komunikat, że jest to sposób na rozwiązanie własnych negatywnych emocji. Nic więc dziwnego, że w sytuacjach, które okażą się dla niego trudne lub silnie stresujące będzie reagować w podobny sposób, jaki zaobserwowało. Dziecko, które nie nauczy się kontrolowania własnych emocji może być również skazane na brak akceptacji ze strony rówieśników.

Błędy wychowawcze i ich konsekwencje: wygórowane oczekiwania

Nie bez powodu mówi się niekiedy, że dziecko jest obrazem ambicji osób dorosłych. Zbyt częste stawianie dziecku wygórowanych oczekiwań – np. aby było najlepszym uczniem, ma bardzo niekorzystny wpływ na jego samoocenę. W dziecku budzi się poczucie winy i musi ciągle zmagać się z myślą, że jest niewystarczające. Powoduje to fałszywy obraz miłości, którą rozumie jako spełnienie oczekiwań rodziców/nauczyciela. Dziecku wydaje się, że kiedy nie sprosta wymaganiom, które zostały mu postawione, zostanie odrzucone.

Błędy wychowawcze i ich konsekwencje: Liczne komplementy i pochlebstwa

Czasami zdarza się, że rodzice/wychowawcy chcą wyegzekwować dobre zachowanie dziecka poprzez liczne komplementy. Choć początkowo ta metoda może działać, na dłuższą metę jest to jednak wychowanie nieskuteczne. Dziecko w ten sposób uczy się interesowności. W momencie złego zachowania obiecuję być posłuszne, jednak po danej obietnicy powtarza swoje zachowanie obserwując, w jaki sposób osoba dorosła zareaguje. Niestety zbyt często dzieci

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

wychowywane w klimacie zachwytów i pochlebstw (pozbawionych konstruktywnej krytyki), stają się egoistyczne i wykorzystują “za dobre” serce rodzica/nauczyciela.

Wyszczególnić się powinno jako najbardziej niesprzyjające dla wychowanków:

a) zbyt dużą koncentrację emocjonalną – powoduje ona kształtowanie się postawy niekiedy niemalże chorobliwej opiekuńczości, przewrażliwienia na punkcie dziecka, niepotrzebnego chronienia go, gotowości do poświęcenia się dla niego, braku troski o zachowanie równowagi między prawami i obowiązkami dziecka, obniżaniu wymagań,. Niesprzyjające rezultaty takiego podejścia są następujące:

- niezależność i samodzielność dziecka a także jego dojrzałość społeczna nie rozwija się w poprawnie . Już w 3- 6 roku życia można dostrzec błędy lub niedostatki w wychowaniu rodzinnym;
- dziecko odsuwane od współdziałania w pracach na rzecz rodziny, szerszego otoczenia (oszczędzane) nie nabywa niezbędnych w późnym życiu umiejętności, przyjmuje postawę oczekiwania na świadczenia innych, utwierdza się w przekonaniu, że otoczenie ma wobec niego liczne obowiązki, natomiast samo nie widzi i nie odczuwa potrzeby robienia czegoś dla innych
- z czasem dorastania coraz silniej rozwijają się u dziecka dyspozycje do „brania” i „korzystania”. (postawa konsumpcyjna)
- można zaobserwować znacznie powolniejszy, niekiedy poważnie opóźniony proces rozwoju dziecka także we wszystkich innych dziedzinach: zaniżone wyobrażenia o swoich możliwościach, szybko przejawia objawy zmęczenia i znudzenia, niechętnie zabiera głos, niechętnie angażuje się w prace, które trzeba wykonać samemu, przejawia brak zdolności organizatorskich, jest onieśmiałe,

a) błędne interpretowanie poczucia odpowiedzialności za dziecko (wyolbrzymione) – taką postawę wychowującego charakteryzuje stwarzanie wokół dziecka atmosfery notorycznego czuwania nad nim, ograniczania jego swobody, dużej ilości zakazów, brak zaufania, ograniczające kontrolowanie wszystkiego co wykonuje, wtrącanie się do najdrobniejszych spraw dziecka, niekończące pouczanie i przestrzeganie. Przesadne i fałszywe interpretowane poczucie odpowiedzialności za dziecko przyczynia się do

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

powstawania sytuacji, tworzenie których absolutnie nie mieści się w interesach rodziców. I tak:

- u dziecka wcześnie wykształcają się mechanizmy obronne w postaci kłamstwa i coraz staranniejszego ukrywania przed rodzicami swoich problemów
 - nadmierna kuratela i rozbudowany system zakazów rodzą sprzeciw a niekiedy są przyczyną drastycznych form buntu
 - postawa wychowawcza dorosłych oraz stosowane metody oddziaływania na dziecko mogą być źródłem różnych wypaczeń natury charakterologicznej , na przykład przejmują się od rodziców takie cechy jak podejrzliwość, nieufność wścibskość, złośliwość, despotyzm
 - młodzież z takich rodzin zatracą poczucie własnej wartości, staje się bierna i podatna na wszelkie wpływy, albo stara się jak najszybciej opuścić dom rodzinny
- a) nieuwzględnianie zachodzącego procesu wzrostu dziecka – chodzi tu o zjawisko infantylizacji procesu wychowania, wynikające z przekonania, że dziecko ciągle jest małe, bezradne i bezbronne, wymaga opieki i pomocy. Nie bierze się pod uwagę tego, iż w miarę upływu lat jego możliwości wzrastają i zadaniem wychowania jest jak największe wspomaganie owego wzrostu, rozwijanie u dziecka zaradności, samodzielności, poczucia odpowiedzialności za własne bezpieczeństwo, własne postępowanie. Formalne wyrazy dorosłości (otrzymanie dowody osobistego itp.) mogą mieć znikome znaczenie w życiu młodego człowieka, jeżeli nie był on stopniowo przygotowywany do kierowania sobą, podejmowania różnych decyzji i wykonywania zadań. Młody człowiek jeżeli nie potrafi wyzwolić się psychicznie z ciężącej na nim atmosfery „dziecięcości” musi pokonać wiele trudności na początku swojej samodzielnej drogi życiowej.

Wyszczególnione trzy pozycje popełnianych błędów wychowawczych wiążą się z emocjonalnym stosunkiem do dziecka. Towarzyszą im:

- a) nie przemyślana koncepcja– wynika z tego rażący brak konsekwencji, miotanie się do nadmiernej pobłażliwości i ustępstw do przesadnej surowości a nawet drastycznych form reagowania na zachowanie dziecka (stosowanie kar fizycznych często pod wpływem zdenerwowania, ubliżanie dziecku, przeklinanie na nie)
- b) stwarzanie dziecku uprzywilejowanej sytuacji w rodzinie

- c) wspieranie dziecka w sytuacjach, które wymagają przede wszystkim jego własnych wysiłków i starań.

Na odrębne potraktowanie przy analizie błędów wychowawczych rodziny zasługuje rola czynnika ambicjonalnego. Uwidacznia się on jaskrawo w takich sprawach jak: zapewnienie rodzinie materialnej strony warunków życia, wyobrażenia o dziecku i jego możliwościach, sposób traktowania dziecka na tle innych dzieci, wiązane z dzieckiem oczekiwania.

Ambicjonalne zaangażowanie rodziców w dziecko sprzyja nad kompensacji w zaspakajaniu jego potrzeb materialnych (potrzeby psychiczne są często zaniedbywane), spełnianiu wszystkich życzeń dziecka, a nawet wyprzedzaniu ich, pilnowaniu aby jego koledzy nie posiadali więcej. W takich rodzinach rozwija się cały system wzmacniania aspiracji i ambicji, sztucznego rozbudzania i zwielokrotniania potrzeb, których dziecko po dojściu do pełnoletności może nie być w stanie zaspokoić, zwłaszcza na początku własnej samodzielnej drogi życiowej.

Czynnik ambicjonalny w postawach rodziców sprzyja tworzeniu różnych wizji dziecka. Mogą one być wyidealizowane, nie na miarę dziecka, lub przekraczające jego możliwości.

1.1 Klasyfikacja i charakterystyka błędów wychowawczych

Antonina Gurycka zdefiniowała w następujący sposób błąd w wychowaniu „Błąd wychowawczy to takie zachowanie wychowawcy, które stanowi realną przyczynę (lub ryzyko) powstania szkodliwych dla rozwoju wychowanka skutków.”¹⁰

Zadaniem wychowawcy jest więc unikanie sytuacji mogących wywołać niekorzystny wpływ na doświadczenia wychowanka, niedopuszczanie do zaburzeń bądź zerwania wzajemnych interakcji.

Gurycka wyróżnia :

- błędy postawy - wynikające z wadliwych nastawień wobec wychowanka, które mają charakter utrwalony i powtarzalny w podobnych sytuacjach wychowawczych
- błędy sytuacyjne - niekorzystne wychowawczo, incydentalne, przemijające zachowania prowokowane przez sytuacje interpersonalną, w której znajdują się podmioty sytuacji

10 Gurycka, 1990, s. 24

wychowawczej

W oparciu o zachowania wychowawcy A Gurycka przyjęła dwubiegunowe kryteria błędów wychowawczych ze względu na zachowanie wychowawcy. Stanowią one skale, na których można określić stopień występowania danego kryterium: emocje skierowane na dziecko, koncentracja na nim i jego zadaniach. Można uznać, że w punktach centralnych tych skal (lub w obszarze tych punktów) znajduje się nasilenie optymalne, zrównoważone, umiar :

ekstremalna emocjonalna akceptacja dziecka (żar)	-----	ekstremalne odrzucenie emocjonalne dziecka (lód)
nadmierna koncentracja na dziecku	-----	nadmierna koncentracja na sobie
nadmierna koncentracja na zadaniu wykonywanym przez dziecko	-----	niedocenie wykonywania zadania przez dziecko

Rozdział II Błędy dydaktyczne popełniane przez nauczycieli

2.1. Przyczyny występowania błędów metodycznych

Przyczyny błędów popełnianych przez nauczycieli (w tym nauczycieli klas początkowych) należałoby rozpatrywać w dwóch płaszczyznach:

- 1) w osobistym stosunku do odgrywanej profesjonalnie roli nauczyciela-wychowawcy

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

(osobisty stosunek do wybranego i wykonywanego zawodu może mieć charakter pozytywny, jak i nacechowany niechęcią, często gorzkim poczuciem niezrealizowania jakiś innych życiowych zamierzeń i aspiracji);

2) w niedostatecznym merytorycznym przygotowaniu do funkcjonowania w zawodzie oraz w braku doświadczenia pedagogicznego, które zdobywa się poprzez konfrontację wiedzy zdobytej w trakcie studiów z własną praktyką (motywacje do doskonalenia własnej pracy, pogłębiania wiedzy i podnoszenia w ten sposób kwalifikacji są bardzo słabe, a zainteresowanie codzienną działalnością pedagogiczną jest znikome i ogranicza się do wykonywania niezbędnych czynności).

Na ogół sądzi się, iż błędy są nie do uniknięcia, ale trzeba sobie umieć radzić z ich konsekwencjami. Najczęstszą przyczyną popełniania błędów przez nauczycieli jest niedokładne rozumienie treści zadań, poleceń. Niedokładne rozumienie prowadzi do jego wadliwego stosowania, a więc do błędów. Wiele błędów powstaje również w odtwarzaniu pewnych zjawisk, sytuacji. Przyczyny te jednak mają ścisły związek z błędami w procesie organizacji i kierowania zespołem klasowym. Do tej grupy przyczyn błędów zaliczyć można: atmosferę silnego napięcia, lekceważenie czynników motywacyjnych, przeciążenie nauczycieli różnymi dodatkowymi zajęciami i zadaniami, złe gospodarowanie czasem, niewłaściwy plan zajęć dnia, tygodnia, miesiąca, zbyt duże zróżnicowanie poziomu zespołu klasowego. Do tego trzeba doliczyć zbyt szybki rytm pracy, nadmiar nowych informacji często sprzecznych. Unikaniu błędów sprzyja staranność nauczyciela, a także postrzeganie wymagań dotyczących organizowania pracy umysłowej własnej i warsztatu pracy. Źródła niektórych błędów tkwią w samym nauczycielu. Można wyróżnić tu błędy, których podłożem są: - wadliwość funkcjonowania układu nerwowego, zbyt słabe zdrowie; - właściwości temperamentu, wady charakteru, brak zainteresowań nauczycielskich; - luki w wiedzy i umiejętnościach wyniesione z uczelni szczególnie z takich dziedzin jak: psychologia, pedagogika, socjologia itp. (przyczyną braku wiedzy może być również nieumiejętność wykorzystania literatury czy zastosowania w praktyce wskazań teoretycznych).

Na podstawie obserwacji wyróżnić można trzy typy nauczycieli klas I-III;

I) nauczyciel wygodny (nie wkłada zbyt wiele wysiłku w swoją pracę, swój pobyt w szkole ogranicza do minimum, do wszystkich zadań przygotowuje się powierzchownie, nie analizuje swojej pracy (lub analizuje w małym stopniu), słabo interesuje się własnym rozwojem zawodowym)

2) nauczyciel niezrównoważony (wytwarza u uczniów, nauczycieli i personelu administracyjno-obługowego oraz rodziców nieśmiałość uczuciową, wpływa na osłabienie koncentracji uwagi, stwarza podatność do popełniania błędów);

3) nauczyciel surowy (działa hamująco na procesy myślowe dzieci i pozostałych pracowników, a kierowani uczniowie czują się zagrożeni).

W pracy nauczycieli klas I-III można wyodrębnić poniższe grupy błędów:

- nieuwzględnianie zasady indywidualizacji w procesie nauczania i wychowania;
- wydawanie zbyt dużej liczby poleceń i pouczeń;
- zbyt mała swoboda w samodzielnym rozwiązywaniu problemów dydaktycznych (tłumienie samodzielności, inicjatywy, innowacyjności);
- nieprzestrzeganie zasady obiektywizmu i bezstronności w ocenianiu uczniów;
- niedocenianie znaczenia dokładnej znajomości ucznia oraz jego podstawowego środowiska życia - rodziny;
- nieumiejętność nawiązywania kontaktu z rodzicami;
- duża emocjonalność, stronniczość, uprzedzenie do uczniów i rodziców;
- brak poszanowania godności osobistej ucznia;
- stwarzanie uczniom sytuacji uprzywilejowania ze względu na pozycję społeczną rodziców;
- obciążanie odpowiedzialnością ucznia za niewłaściwe zachowanie się rodziców wobec nauczyciela.

Analizując przyczyny zauważonych błędów w pracy nauczyciela klas I-III należy podkreślić, iż są one wynikiem:

- braku właściwej obserwacji, analizy i oceny pracy własnej z punktu widzenia rzeczowego, metodycznego jak i ogólnopedagogicznego (powierzchnowość);
- braku teoretycznego rozpracowania kryteriów, wykrywania i wartościowania błędów we własnej pracy;
- braku stymulacji wewnętrznej do aktywności w zakresie samokontroli i korygowania własnej pracy, które to czynności powinny odegrać zasadniczą rolę w procesie samokształcenia;
- braku koncepcji (wizji) pracy swojej klasy w okresach bliższych i dalszych;
- nieprzywiązywania uwagi do organizacji swojej pracy - nie potrafią jasno sformułować celów, zadań wykonawczych, nie przewidują skutków, jakie powinni osiągnąć w toku swoich zamierzeń (często powielają pewien schemat organizacyjny);
- braku innowacyjnych rozwiązań, nie mówiąc już o twórczości we własnej pracy¹¹

Niepowodzenia dydaktyczne stanowią w naszym systemie szkolnym niewątpliwie ważny składnik kompleksu ogólnych przyczyn niedostatecznych postępów uczniów w nauce. Przyczyny niepowodzeń dydaktycznych można podzielić na trzy wielkie grupy: Czesław Kupasiewicz dzieli przyczyny błędów dydaktycznych na :

11 Piotr Kowolik O błędach w pracy początkujących nauczycieli klas młodszych Nauczyciel i Szkoła 1-2 (1), 72-78, 1996

Względnie niezależne

Przyczyny związane z nieodpowiednimi zewnętrznymi warunkami pracy dydaktyczno-

różnorakie braki istniejącego systemu szkolnego np. niedostateczne powiązanie różnych typów szkół, nieprzystosowanie szkoły do wymagań współczesnej nauki i techniki

nieprzystosowanie procesu nauczania do możliwości intelektualnych oraz społecznie uwarunkowanych zainteresowań i potrzeb dzieci i młodzieży

brak podręczników szkolnych lub ich niedostosowanie czy nieodpowiedni poziom pod względem merytorycznym i metodycznym

niedostateczne wyposażenie szkół i pracowni w niezbędny

Względnie zależne (od nauczyciela)

Wiążą się bezpośrednio z pracą dydaktyczno-wychowawczą nauczycieli.

błędy oraz usterki metodyczne i wychowawcze wynikające z nieznanomości współczesnej teorii pedagogicznej albo też z nieumiejętnością posługiwania się teorią w codziennej pracy

błędy oraz usterki metodyczne i wychowawcze wynikające w niedostatecznej znajomości uczniów

błędy oraz usterki metodyczne i wychowawcze wynikające z

2.2 Błędy metodyczne popełniane w ocenianiu uczniów

Najważniejszym problemem dydaktycznym są błędy w ocenianiu wewnątrzszkolnym. Celem oceniania osiągnięć uczniów jest sformułowanie opinii o poziomie ich osiągnięć, uzyskiwanie informacji, które mogą przyczynić się do lepszej, a więc bardziej skutecznej pracy ucznia i

nauczyciela. Ocenianie można podzielić na kilka rodzajów: ciągłe (wewnętrzne), jednorazowe (zewnętrzne), indywidualne, systemowe, diagnostyczne, kształtujące, sumujące, kryterialne, różnicujące, ipsatywne, dydaktyczne, społeczno-wychowawcze. Nauczyciel w swojej pracy na co dzień styka się bezpośrednio z ocenianiem formatywnym (kształtującym-które koncentruje się na analizie umiejętności ucznia, nadawaniu osobistych znaczeń nowo napotkanym informacjom, faktom i udzielaniu mu wsparcia w postaci adekwatnych informacji, pytań, wyjaśnień, rad) oraz z ocenianiem sumatywnym (sumującym-które koncentruje się na mierzeniu i porównywaniu rezultatów uczenia się). Przez wiele lat uważano, że nauczyciele są nieomylni podczas oceniania. Umiejętność oceny najczęściej ucznia, a nie jego osiągnięć, przypisywano nauczycielom jako ich wrodzoną kompetencję, wynikającą z powołania zawodowego. Ocena wystawiona przez nauczyciela była niepodważalną i nie do pomyślenia było, że nauczyciel mógł się pomylić. Również dzisiaj nauczyciele uważają, że są w swoich ocenach nieomylni i nie pozwalają swoim uczniom na żadne dyskusje. Często zdarza się nawet, że pedagog nie argumentuje swojej oceny i nie tłumaczy, gdzie został popełniony błąd, więc uczeń nie ma szansy na poprawę. Taką nauczycielską postawę tłumaczyć może jedynie zawyżona samoocena, przecenianie własnych możliwości, nieświadomość swoich niskich kompetencji w zakresie diagnostyki edukacyjnej lub słaba znajomość psychologii. Udowodniono naukowo, że nauczyciele są omylni i bardzo często popełniają błędy w wystawianiu ocen swoim uczniom.

Z punktu widzenia ucznia i jego rodzica najważniejszą funkcją oceny jest diagnoza postępów w nabywaniu wiedzy i umiejętności. Żeby ocena spełniała tę rolę, powinna być zrozumiała dla ucznia i jego rodzica – ten warunek będzie spełniony przy stosowaniu jasnych kryteriów oceniania. Nauczyciele wykorzystują także oceny diagnostyczne do ewaluacji programów nauczania, opisie rozwoju kompetencji i planowaniu procesów dydaktycznych. Funkcje wychowawczą i społeczną postrzegamy w kategoriach oddziaływania na rozwój człowieka (ocena powinna wspierać motywację) i kształtowania stosunków w grupie (predyspozycje, role społeczne w danej grupie). Z punktu widzenia szkoły i organów prowadzących i sprawujących nadzór, ocena pełni także funkcje klasyfikacyjne (porządkujące uczniów wg poziomu osiągnięć i wpływające na ocenę pracy szkoły) i selektywne (np. podczas rekrutacji do szkół).

Najczęstsze błędy w ocenianiu

Ocena powinna zależeć jedynie od wiadomości czy umiejętności ucznia. Taki obiektywizm może zapewnić rzetelne opisywanie wymagań edukacyjnych i konsekwentne ich stosowanie.

Uzyskaj pomoc – poprawprac.pl

Jednak nauczyciel to człowiek i ulega różnym wpływom, co prowadzi do błędów w ocenianiu.

Wśród nich:

- **Efekt hallo, gdy nauczyciel ocenia wiedzę i umiejętności ucznia przez pryzmat utrwalonej wcześniej własnej (lub cudzej) opinii o uczniu** (np. *Taka zdolna ta Kasia, na pewno się uczyła przed sprawdzianem, musiała nie zrozumieć pytania*). Blisko tu już kierowania się sympatią lub jej brakiem (efekt aureoli) i do błędu kontrastu (np. poprawiając prace najpierw sięgamy po te napisane przez dobrych i sympatycznych uczniów, a potem po te z założenia słabsze, te pierwsze zostaną ocenione wyraźnie wyżej, a te drugie wyraźnie niżej od obiektywnego stanu).
- **Kierowanie się stereotypami i uprzedzeniami** – to np. nadawanie znaczenia miejscom, które uczniowie zajmują w klasie (w pierwszych ławkach dobrze przygotowani, w ostatnich – leniwi i nieprzygotowani) lub na podstawie wyglądu (np. rudy to fałszywy). Stąd już tylko krok do sięgania po kary za najmniejsze przewinienie tych z ostatnich ławek, a nagradzanie tych z pierwszych. W rezultacie rozdrażnieni niesprawiedliwością ocen uczniowie z tyłu klasy rzeczywiście sprawiają kłopoty, a nauczyciel ugruntowuje swoje przekonanie, że jego początkowa ocena była właściwa.
- **Bywa, że nauczyciel**, który pracuje z klasą przez kilka lat, na początku przeprowadził rzetelną diagnozę i wyciągnął z niej adekwatne wnioski, jednak mimo mijających lat nadal trwa w swoich przekonaniach, nie sprawdza, czy tamte sądy nadal są aktualne.
- **Błędem jest dążenie do maksymalnego zróżnicowania stopni** (stawianie plusów, minusów, wykrzykników, podwójnych minusów...), ale także ograniczanie skali do tych „bezpiecznych” ocen środkowych (żeby uniknąć kłopotów z tłumaczeniem się rodzicom, uczniom, dyrektorowi).
- Brzemiennym w skutki błędem oceny jest **zbyt surowość lub zbyt pobłażliwość oceniania**. Uczniowie czują się niesprawiedliwie oceniani, widzą, że np. inni, którzy obiektywnie są od nich nawet słabsi, mają lepsze stopnie, bo uczy ich inny nauczyciel. Zdarza się w takich sytuacjach, że surowy nauczyciel uzasadnia swoje podejście wysokimi możliwościami klasy (nie dostrzegając indywidualnych uczniów, którzy nie mogą podołać) lub odwrotnie, swoją pobłażliwość tłumaczy niskim poziomem wiedzy i umiejętności grupy, nie dając możliwości uczniom zdolnym na poszerzanie wiedzy.¹²

12 Bednarkowa W.: O! Słoi przed stopniami. Osłoi przed stopniami. O szkolnym ocenianiu. WYDAWNICTWO

Pedagodzy oczywiście teŝ błędy popełniają, więc warto o tych błędach rozmawiać. Wszak na nich najwięcej się uczymy. Oto krótki przegląd kosztownych błędów popełnianych przez pedagogów.

1. Syndrom strażnika wiedzy (tajemnej) Błąd polegający na utrwalaniu przekonania, że nauka jest czymś niezwykle trudnym i jej poznanie wymaga ciężkiej pracy. Jest to tradycyjna strategia budowania własnej ważności (zwanej teŝ błędnie „autorytetem”). Strażnik wiedzy – nie bacząc na możliwości poznawcze i percepcyjne ucznia, wykłada wiedzę nie rezygnując z jej specyficznego żargonu.

2. Syndrom tropiciela (błędów). Najbardziej bodaj popularny błąd praktyki dydaktycznej! Wynika z silnie utrwalonego niestety nawyku skupiania się na błędach popełnionych przez ucznia. Oraz z paradoksalnego wymogu natychmiastowej gotowości ucznia do odtworzenia wiedzy czy umiejętności w idealnej (oczekiwanej) postaci. W silniejszej wersji „tropiciel” zamienia się w „inkwizytora”, który czyha aby przyłapać na błędach, i na tej podstawie formułuje uogólnione sądy, na ogół dotyczące niemożności lub braku zdolności uczniów.

Tropiciel (z wiadomych sobie powodów lub co gorsza – z niewiadomych sobie powodów) lekceważy prawa uczącego się do bycia niekompetentnym, lekceważy jego prawo do niewiedzy, lekceważy jego prawo do prób i błędów. Tym samym uniemożliwia uruchomienie właściwego procesu uczenia się, którego niezbędnym warunkiem są pozytywne wzmocnienia oraz brak lęku przed podejmowaniem nowych zadań i ponoszenia ewentualnych porażek! Za to prawdopodobnie uczy niechęci, niemożności, niemocy wobec: tematu, przedmiotu nauczania, osoby nauczyciela lub w ogóle dorosłych.

3. Syndrom projektora. Błąd polegający na narzucaniu osobistych preferencji w zakresie tematyki i metodyki uczenia się. Z wielu powodów (a głównie nie wiedzy) w procesie nauczania nauczyciel zachowuje się tak jakby uczył samego siebie: respektuje jedynie własne preferencje, a ukryte (rzadko jawne) założenie brzmi „musicie się do mnie dostosować i nadążać, bo inaczej... będziecie mieć problemy!”.

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

Ponieważ w przeciętnej klasie na ogół jest kilkoro uczniów o zbliżonych dyspozycjach co dany nauczyciel (jeśli chodzi o preferencje sensoryczne, styl uczenia się i zainteresowania), ta grupa jest odbierana jako uczniowie zdolni. Inni uczniowie pozostają w „cieniu dydaktycznym”. Planowanie skutecznego procesu dydaktycznego (czyli demokratycznego – dostępnego każdemu) rozpoczyna się od postawienia właściwej diagnozy stanu rzeczy lub zaprojektowania takiego jego przebiegu, aby w treściach i formie angażował wszystkich i tych „podobnych” do nauczyciela i tych „niepodobnych”.

4. Syndrom spychacza (problemów) Błąd lokalizacji problemu. Dość powszechna reakcja na napotkane problemy dydaktyczne czy wychowawcze (a pewnie i w ogóle życiowe) – zepchnięcie odpowiedzialności na innych lub okoliczności.

W praktyce słyszany jako komunikaty do ucznia: „weź się do nauki”, „popraw się” lub (2) do rodziców: „proszę się wziąć za naukę swego dziecka”, „proszę coś zrobić z jego zachowaniem”. W tzw. mądrości życiowej (ale nie tej potocznej, tylko tej głębszej) problemy z jakimi się zderzamy traktowane są jako ważne osobiste wyzwania, przystanki do zatrzymania się i odrobienia – określonych potrzebnych nam do dalszego rozwoju, lekcji: refleksji, zmiany strategii działania, zmiany przekonań...

Każdy ma więc takie problemy, na jakie zasługuje! Spychanie problemu oczywiście nie rozwiązuje go. Spychanie problemów powoduje iż one nie-rozwiązane narastają, a samopoczucie „spychającego” można porównać do nastroju osobnika na polu minowym.

5. Syndrom kiepskiego ogrodnika. Istotą tego błędu jest brak odpowiedzialności za efekty procesu i nonszalancja pedagogiczna. Korzystając z metafory dobrego ogrodnika można powiedzieć iż ten pozwala rosnać roślinom według ich własnego planu: nie każe różom kwitnąć w zimie, nie każe stokrotkom być słonecznikami, cieszy się, kiedy rośliny pięknie rosą, ale nie złości się i nie obwinia tych, które rozwijają się inaczej niż wynika to z instrukcji albo chorują. Jednym słowem nie próbuje zmienić ich natury, tylko dba o ich rozwój – oferując właściwe zasilanie, kompetentną troskę i cierpliwość.

6. Syndrom oceniającego. Najbardziej czytelna funkcja praktyki szkolnej: stawianie ocen i ferowanie wyroków związanych (a często słabo związanych) z danym stanem rzeczy, tj. sprawnością umysłową i wykonaniową ucznia i jego losami w przyszłości. Potocznie wydaje się iż istotą szkoły jest ocenianie uczniów – ten aspekt jest szczególnie eksploatowany w rozmowach między nauczycielami, nauczycieli z rodzicami i... w zabawach dzieci w szkole.

Jest to nieporozumienie na dużą skalę, gdyż istotą szkoły jest uczenie się uczniów, nie zaś ich ocenianie.

Ważniejsze jest, aby rozumieć co się umie, a czego się nie umie aniżeli wiedzieć, że jest się uczniem „bardzo dobrym” lub „trójkowym”. W zrozumieniu różnicy tkwi istota nowoczesnego podejścia do edukacji. Uczący się potrzebuje informacji zwrotnej na temat wyników swoich starań; powinna mieć ona dwojaki charakter: wzmacniająca to, co zrobił właściwie i korygująca działania niewłaściwe. Przy takim podejściu, po pewnym czasie, możliwe jest uruchomienie procesów samo oceniania, co wiąże się z przyjmowaniem odpowiedzialności za efekty własnej nauki. A o to przecież chodzi.

7. Syndrom mistrza świata. Błąd ten dotyczy tych wszystkich, którym się wydaje, że wiedzą już wszystko i nie muszą się niczego uczyć. Błąd szczególnie niebezpieczny podczas wykonywania zawodu polegającego na przewodzeniu (asyście) w uczeniu się innych. Efektem jest zawsze zanik wrażliwości zawodowej i zanik zawodowy. Paradoksalnie ci, których działaniom towarzyszą fantastyczne efekty dydaktyczne i wychowawcze – są stale gotowi do poddania refleksji swojej praktyki, są otwarci na nowe idee i stale się uczą.

8. Syndrom ślepego. Niedostrzeżenie u siebie żadnych symptomów omówionych wyżej syndromów!

2.3 Eliminacja błędów metodycznych popełnianych przez nauczycieli

Należy wszelkimi dostępnymi sposobami dążyć do zapobiegania błędom. Nie można dopuścić do powtarzania błędów. Stanowisko takie prowadzi w praktyce nauczycielskiej do naśladowania gotowych wzorów i poprawiania w porę nieudanych prób naśladowania. Każda dalsza próba musi być świadomą eliminacją błędów występujących w naśladowaniu wzoru. Ponadto nauczyciel powinien mieć nawyk wykrywania błędów, a następnie usuwania ich. Ten ogromny wysiłek uczniów i rodziców w procesie korygowania błędów musi w dużym stopniu rozkładać się i na barki nauczycieli. Nauczyciel nie stosujący w swoim działaniu czynności korekcyjnych, nie wywoła u swoich uczniów i ich rodziców potrzeby ich umiejętności autokorekty. Uczniowie nie będą mogli sami mobilizować dodatkowej energii na szukanie błędów i ustalanie braków dla ich poprawy i uzupełnienia. Potrzebna jest stała

czujność zarówno nauczycieli nad pracą uczniów klas I-III, jak i ich samych w toku pracy. Stwierdzenie błędu lub ustalenie braku jest podstawą przeprowadzenia autokorekty. Tak więc pierwszym krokiem na drodze korygowania błędów jest uświadomienie sobie przez nauczycieli jego popełnienia, świadomość, że jakaś praca wykonana jest niewłaściwie.

Drugim stadium korygowania błędu jest ustalenie, na czym polega błąd. Aby ustalić, dlaczego powstał błąd i na czym on polega, nauczyciel musi poszukiwać nowych informacji o danym zagadnieniu, ponieważ wiedza ta jest potrzebna do stwierdzenia, na czym błąd polega. Ustalenie istoty błędu jest podstawą do jego poprawy. Jak walczyć z błędami? Po pierwsze - potrzebna jest samowiedza dotycząca jakości i źródeł popełnianych błędów. Po drugie - dobra wola umożliwiająca modyfikację stylu pracy dydaktyczno- -wychowawczej i opiekuńczej. Chcąc poprawić styl swojej pracy należy przede wszystkim znaleźć źródła niedomagań, ustalić ich charakter. W efekcie przemyślenia własnych metod i ich skuteczności należy wyrobić nawyk samokontroli i samooceny, osiąść umiejętność wyciągania wniosków z własnych doświadczeń. Nowa jakość kierowania, nauczania - uczenia się polega też na stosunku do błędów. Mało kto jest świadomy swoich błędów i raczej poszukuje winnych niepowodzenia. Błędy trzeba rozpoznać tam, gdzie powstają, a następnie usunąć przyczyny ich powstawania. Błędy opłaca się ujawniać. Najkrótszą drogą do sukcesu jest szukanie błędów u siebie i usuwanie ich przyczyn. Trzeba stworzyć klimat, w którym łatwo jest okazać osobistą odwagę, a z negatywną reakcją spotyka się ten, kto błąd ukrywa. Prześledzenie zagadnienia błędów w pracy początkujących nauczycieli klas I-III ma istotne znaczenie dla dalszej ich pracy, kierunków ich doskonalenia oraz podniesienia jakości pracy.

Analiza przyczyn niepowodzeń dydaktycznych, a zwłaszcza analiza grupy przyczyn związanych z działalnością dydaktyczną nauczyciela pracującego w określonych warunkach, może być podstawą do zaproponowania skutecznych metod i środków walki zarówno z przejściowymi opóźnieniami uczniów w nauce, jak i z drugorocznością oraz odsiewem. Czynności zmierzające do zapobiegania powstawania luk i zaległości w opanowywanym przez uczniów materiale nauczania nazwano czynnościami profilaktycznymi, natomiast czynności mające na celu możliwie wczesne wykrywanie luk i zaległości tworzących się dopiero w wiadomościach uczniów- czynnościami diagnostycznymi. Czynności, których zadaniem jest likwidowanie tych zaległości, jako czynności terapeutyczne.

Niewątpliwie lepiej jest nie dopuszczać do powstawania w przyswajanych przez uczniów wiadomościach i umiejętnościach trudnych do zlikwidowania luk, aniżeli starać się później usunąć te luki kosztem dodatkowych wysiłków zarówno nauczycieli jak i uczniów. Z badań przeprowadzonych przez wielu eksperymentatorów wynika, że niektóre sposoby organizowania pracy uczniów na lekcji są szczególnie korzystne z punktu widzenia

uzyskiwanych w szkole wyników nauczania np. "nauczanie problemowe" - czyli kompleksy zabiegów dydaktycznych nauczyciela, które mają na celu wdrożenie uczniów do dostrzegania, formułowania i rozwiązywania określonych problemów teoretycznych lub praktycznych w drodze własnej aktywności badawczej na lekcji a także w czasie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych. W toku nauczania problemowego nauczyciel stara się stwarzać sytuacje wymagające od uczniów przeprowadzania różnych rozumowań, a więc wnioskowania, dowodzenia, wyjaśniania i sprawdzania, oraz łączenie tych rozumowań z wykonywanymi ewentualnie przez nich czynnościami praktycznymi. Założeniem jest, aby uczeń zdobywał wiedzę operatywną, aby nie tylko pamiętał, ale umiał także korzystać z posiadanych wiadomości. Ważnym elementem pracy z uczniami są również zespołowe formy pracy uczniów na lekcji. Oprócz nauczania problemowego w zespołach, poważny wpływ na wyniki nauczania wywierają również takie poczynania pedagogiczne jak systematyczna kontrola wykonywanych przez uczniów prac domowych, racjonalna organizacja lekcji powtórzeniowych połączona z pełną jawnością oceny wyników nauczania, wciągnięcie organizacji dziecięcych i młodzieżowych do walki z niepowodzeniami dydaktycznymi oraz ścisła współpraca szkoły z rodzicami uczniów. Jednym z głównych środków profilaktycznych w walce o powodzenie ucznia w szkole może być również świetlica.

Rozdział III Metodologia badań własnych

3.1 Przedmiot i cel badań

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

Przedmiotem prowadzonych badań w niniejszej pracy jest określenie błędów pedagogicznych popełnianych przez nauczycieli w edukacji wczesnoszkolnej.

Częstym błędem jest brak przygotowania pedagogicznego z zakresu odpowiedniego podejścia do dzieci – często można zaobserwować ocenę grupową dzieci gdzie powinno zastosować się podejście indywidualne w opinii i osądzie przy różnorodnych sytuacjach. Powinno się unikać przysłowiowego mierzenia jedną miarą- skutkiem takiego podejścia może być stłamszenie potencjału i rozwoju dziecka a także brak chęci do współpracy w dalszej edukacji ze strony ucznia. Wychowanek może przyswoić podobne podejście „mierzenia jedną miarą” i uznawać że każdy nauczyciel będzie nie sprawiedliwy w swoich osądach –co może skutkować totalnym zniechęceniem do placówki szkolnej oraz do nauki przez ucznia.

Nauczyciele którzy przystępują do zawodu powinni mieć na uwadze to, że wszystko w ich postawie względem ucznia(ale także rodzica) jest istotne :

- w jaki sposób prowadzą zajęcia,
- czy są przygotowani do zajęć,
- czy dają poczucie bezpieczeństwa dziecku
- czy są obiektywni w osądach
- czy współpracują z rodzicami
- czy są zaangażowani i wykazują chęć pomocy
- czy potrafią rozluźnić atmosferę w sytuacjach niesprzyjających

Do głównych zadań nauczyciela należą:

- planowanie i organizacja procesów edukacyjno-wychowawczych,
- realizacja procesów edukacyjno-wychowawczych,
- badanie i analiza efektów realizacji procesów edukacyjno-wychowawczych,
- doskonalenie zachodzących w szkole procesów edukacyjno-wychowawczych

Wykazując powyżej zadania nauczyciela których nie jest mało można zauważyć, że nie trudno popełnić błąd w szczególności gdy grupa wychowanków jest liczna. Ważne jest zatem, aby w zależności od sytuacji podejmować odpowiednie działania które miałyby na celu zredukowaniu błędów i przeistoczenie ich w formę użyteczną

3.2 Metody , techniki i narzędzia badawcze

Metodologia badań pedagogicznych ma niewątpliwie do odegrania doniosłą rolę w skutecznym postępowaniu badawczym na gruncie pedagogiki. Bez bliższej znajomości wiedzy metodologicznej niemożliwe jest poprawne konstruowanie i przeprowadzanie badań na jakikolwiek temat. Nieliczenie się z zaleceniami metodologii byłoby wyważaniem drzewi

otwartych. Byłoby też równoznaczne z narażeniem się na zarzut wyraźnego niedosytu lub kompletnego braku świadomości metodologicznej u osoby projektującej i przeprowadzającej badania, w tym oczywiście także badania pedagogiczne. Te zwłaszcza badania wymagają szczególnej troski o coraz większą ich poprawność metodologiczną, a to chociażby z racji nie zawsze łatwo „uchwytnego” przedmiotu, jakiego one dotyczą. Rzeczywistość pedagogiczna jest bowiem z reguły bardziej złożona, niż zakłada się to w sformułowaniu celów badawczych i w przygotowywaniu określonych sposobów ich realizacji. Często bywa tak, iż sformułowany cel przerasta możliwości jego urzeczywistnienia za pomocą jakże często przypadkowo dobranych metod i technik badawczych. Aby mieć względną pewność co do poprawnego ich doboru, konstruowania czy przeprowadzenia, zachodzi konieczność pogłębionej znajomości metodologii badań pedagogicznych.

Pomaga ona m.in.:

- w zdaniu sobie sprawy z różnych ograniczeń co do możliwości poznania podejmowanych problemów badawczych;
- w odróżnianiu wiedzy naukowej od zdroworoządkowej, czyli wiedzy uzasadnionej i sprawdzonej od tej przyjętej bez dowodów, a więc po prostu na wiarę i w sposób bezkrytyczny;
- w zachowaniu należytej ostrożności i umiaru w wyciąganiu wniosków z przeprowadzonych badań, w tym także unikaniu formułowania twierdzeń w kategorii powinności;
- w rozumieniu potrzeby komplementarnego podejścia w badaniach pedagogicznych, tj. z uwzględnieniem zarówno badań ilościowych, jak i jakościowych;
- w wybiórczym i krytycznym czytaniu prac z zakresu pedagogiki i w ogóle wszelkich nauk społeczno-humanistycznych.¹⁴ Nie ulega więc chyba wątpliwości, że bez znajomości gruntownej wiedzy metodologicznej skazani jesteśmy na rażące błędy w badaniach pedagogicznych, tj. na poznawanie badanej rzeczywistości niejako w „krzywym zwierciadle” i – co za tym idzie – w sposób bałamutny oraz nierzadko pedagogicznie i społecznie szkodliwy. Z drugiej strony nie sposób zapominać, iż w metodologii badań pedagogicznych jest jeszcze wiele do zrobienia i nadrobienia. Korzystając z niej, trzeba niemal stale zdawać sobie sprawę z tendencji wyraźnego przedkładania przez przedstawicieli pedagogiki empirycznej i prakseologicznej badań ilościowych nad jakościowymi, a preferowania przez przedstawicieli tzw. pedagogiki humanistycznej przede wszystkim badań jakościowych. Wydaje się, iż obecnie na szczególną uwagę w badaniach pedagogicznych zasługuje nie tyle ilościowe lub jakościowe podejście badawcze, ile raczej zarówno jedno, jak i drugie, tj. podejście pluralistyczne.

Wyróżniamy:

14 (por. M. Łobocki, 1999, s. 15 i n.).

Uzyskaj pomoc – poprawaprac.pl

– metody ilościowe – w których określone są parametry liczbowe (zawarte w odpowiednich jednostkach) charakteryzujące badane zjawisko lub obiekt badań. Metody ilościowe muszą być bardzo dobrze dobrane do problemu badawczego,

– metody jakościowe – głównie używane w naukach przyrodniczych, ścisłych oraz humanistycznych. W tym przypadku zamiast parametrów liczbowych używa się opisów badanego zjawiska lub obiektu badań,

– metody badań społecznych – najbardziej popularna, czyli obserwacja, ankieta i wywiad,

Zakres oraz wachlarz możliwości tego sposobu jest bardzo szeroki i daje wiele możliwości:

– obserwacja – odgrywa istotną rolę i polega na celowym poszukiwaniu faktów. Nie powoduje zmian w obserwowanym środowisku i jest najczęściej traktowana jako pomiar dodatkowy i uzupełniający. Obserwację można podzielić na kontrolowaną bądź niekontrolowaną, jawną lub ukrytą, standaryzowaną bądź niestandaryzowaną,

– ankieta – polega na zbieraniu informacji od respondentów. Ankietowani udzielają odpowiedzi na pytania zawarte w specjalnie stworzonym i odpowiednio dobranym kwestionariuszu. Stosowana jest najczęściej w celu możliwie szybkiego przebadania większej liczby respondentów. Wyróżnia się wiele rodzajów ankiet, m. in. bezpośrednia, telefoniczna, pocztowa, prasowa, komercyjna, komputerowa czy najpopularniejsza: rozdawana. Ankieta może być jawna bądź anonimowa,

– wywiad – ankieter zadaje badanym bardziej lub mniej sformalizowane pytania. Jest to rozmowa kierowana, w której biorą udział co najmniej dwie osoby: prowadzący wywiad i respondent. Badający oddziałuje na ankietowanego i skłania go do udzielenia odpowiedzi na tematy będące przedmiotem badań,

– metody opisu pojedynczych, indywidualnych przypadków – polega na metodycznym badaniu, a następnie zanalizowaniu konkretnego zdarzenia, osoby czy zjawiska, a co za tym idzie również skutków i przyczyn. Dzięki tej metodzie można sformułować odpowiednie działania profilaktyczne, które mają na celu rozwiązanie określonego problemu,

– analiza dokumentacji – jest to metoda, która jest stosowana najczęściej jako uzupełniająca w stosunku do innych metod badawczych,

– metody modelowania – jedne z rzadziej stosowanych. Polegają na uproszczeniu złożonego obiektu,

– metody eksperymentu naukowego – ta metoda jest rozumiana jako poznawanie wpływu na określony stan rzeczy lub jako proces jakiegoś czynnika, który pozostaje bez wpływu na resztę składników,

– metody eksperckie – najbardziej znana jest tutaj metoda delficka, za pomocą której, przy udziale ekspertów z różnych dziedzin i z wykorzystaniem specjalnej procedury postępowania, dochodzi się do uzgodnienia indywidualnych poglądów.

W pracy wykorzystano jako metodę sondażu diagnostycznego. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety-

3.3 Problemy i hipotezy badawcze

Problem głównym pracy jest :

Czy nauczyciele popełniają błędy pedagogiczne w edukacji wczesnoszkolnej ?

Problemy szczegółowe :

1. Jakie błędy pedagogiczne w edukacji wczesnoszkolnej popełniają najczęściej nauczyciele
2. Jakie działania powinni podjąć nauczyciele w celu ograniczenia błędów pedagogicznych?

Hipoteza główna

Nauczyciele popełniają błędy pedagogiczne w edukacji wczesnoszkolnej

Hipotezy szczegółowe:

1. Najczęstszym błędem pedagogicznym w edukacji wczesnoszkolnej popełnianym przez nauczycieli jest nieprzystosowanie procesu nauczania do możliwości intelektualnych oraz społecznie uwarunkowanych zainteresowań i potrzeb dzieci.
2. Nauczyciele w celu ograniczenia błędów pedagogicznych powinni podjąć następujące działania : zagłębianie się w istotę błędu, porady u innych nauczycieli, porady w placówkach psychologiczno-pedagogicznych, poszerzanie swojej wiedzy w danym temacie.

3.4 Organizacja i przebieg badań

Badania wśród nauczycieli na temat ich błędów pedagogicznych popełnianych w edukacji wczesnoszkolnej zostały przeprowadzone za pomocą ankiety online. W ankiecie wzięło udział 20 nauczycieli uczących w klasach I-III. Wszystkie osoby posiadają wykształcenie wyższe o kierunku pedagogicznym. Badania były przeprowadzane w Szkole Podstawowej Big Ben w

Lubiczowie.

Nauczyciele dostali do wypełnienia zestaw narzędzi, czyli ankietę online przesłaną im za pomocą linku. Kwestionariusze te były wypełniane anonimowo.

Badania odbyły się w kilku etapach:

1. opracowanie koncepcji badań
2. przygotowanie narzędzi badawczych
3. przeprowadzenie badań online
4. zebranie materiałów oraz wstępna selekcja
5. opracowanie wyników badań
6. dokonanie analizy wyników badań.

Badania dotyczące błędów pedagogicznych popełnianych przez nauczycieli w edukacji wczesnoszkolnej były przeprowadzane przy pełnej akceptacji osób ją wypełniających .

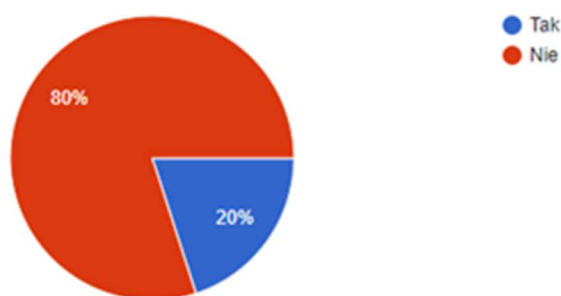
Rozdział IV Analiza i interpretacja wyników badań własnych

4.1 Błędy pedagogiczne popełniane przez nauczycieli

Przeprowadzane badanie było wykonane w spokojnej atmosferze bez presji ani jakichkolwiek nacisków. Nauczyciele chętnie brali udział w ankiecie. Z zaangażowaniem odpowiadali na pytania na niej zamieszczone. Odbiór ankiety należy uznać za pozytywny, pozbawiony jakichkolwiek nieprzyjemnych komentarzy zwrotnych .

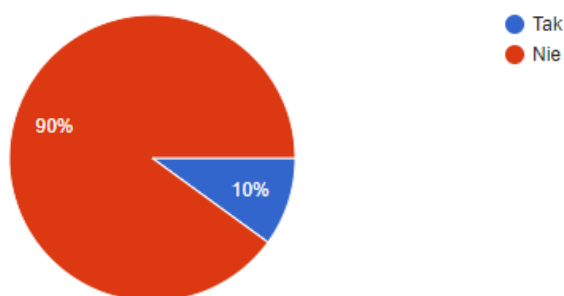
W badaniach w niniejszej pracy użyto ankiety składającej się 10 pytań zamkniętych . W ankiecie brali udział nauczyciele pracujący w Niepublicznej Polsko Brytyjskiej Szkole Podstawowej im. gen. Władysława Andersa znajdującej się przy ul. Warszawskiej 57, 05-082 Lubiczów.

Wykres 1. Bezwzględne egzekwowanie wykonywania poleceń, stawianie wymagań bardzo ściśle określonych, nie pozostawiających swobody w opinii badanych nauczycieli

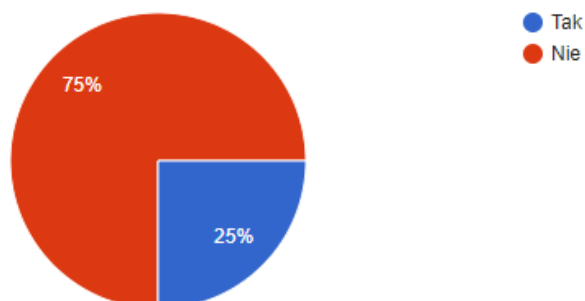
20%nauczycieli bezwzględnie egzekwuje wykonywanie poleceń, stawianie wymagań bardzo ściśle określonych, nie pozostawiając swobody dziecku a 80% daje swobodę .

Wykres 2. Agresja tj. atak słowny, fizyczny lub symboliczny, zagrażający lub poniżający w stosunku do dziecka w opinii badanych nauczycieli .

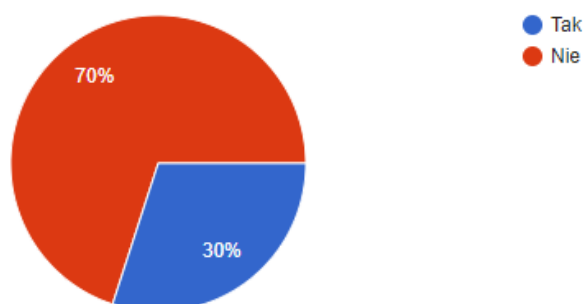
10% nauczycieli używa agresji tj. ataku słownego, fizycznego lub symbolicznego, zagrażającego lub poniżającego w stosunku do dziecka 90% nie używa agresji

Wykres 3. *Hamowanie aktywności tj. przerywanie, zakazywanie aktywności własnej dziecka przez fizyczne lub symboliczne zachowania własne, zmiana bez racjonalnych przyczyn rodzaju aktywności dziecka w opinii badanych nauczycieli .*

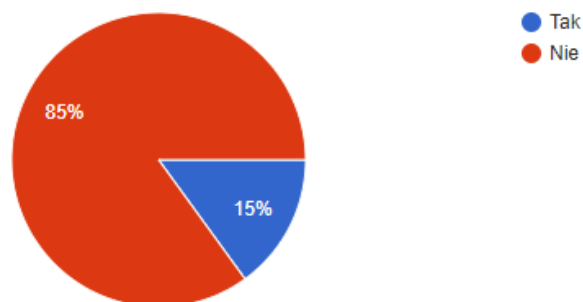
25 % nauczycieli hamuje aktywność dziecka poprzez przerywanie, zakazywanie aktywności w opinii badanych nauczycieli 75% nie hamuje aktywności dziecka

Wykres 4. Obojętność, okazywanie braku zainteresowania dla aktywności dziecka w opinii badanych nauczycieli.

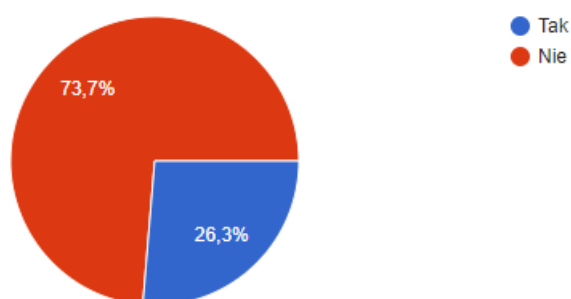
30% nauczycieli stosuje obojętność, dystans wobec spraw dziecka, okazywanie braku zainteresowania dla jego aktywności 70% nauczycieli okazuje zainteresowanie wobec aktywności dziecka

Wykres 5. Eksponowanie siebie, koncentrowanie uwagi dziecka na walorach wychowawcy, obrażanie się na dziecko w opinii badanych nauczycieli.

15% nauczycieli eksponuje siebie, koncentruje uwagę dziecka na swoich walorach, potrzebach, chęci imponowania. 85% nauczycieli nie eksponuje siebie, skupia swoją uwagę na dziecku.

Wykres 6. Uleganie - bezradność tj. spełnianie zachcianek dziecka, rezygnowanie z wymagań stawianych dziecku, demonstrowanie własnej bezradności wobec dziecka w opinii badanych nauczycieli.

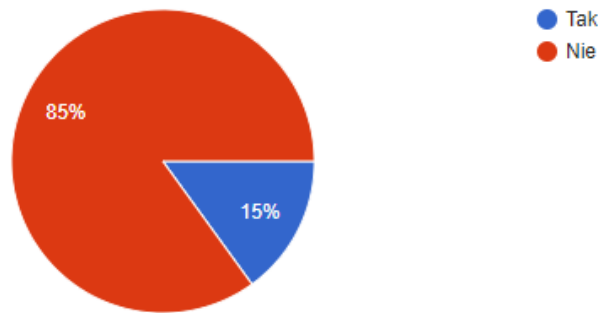
26,3% nauczycieli stosuje uleganie, bezradność, spełnianie zachcianek dziecka, rezygnuje z wymagań stawianych dziecku, demonstruje własną bezradność wobec dziecka. 73,7% nauczycieli nie ulega, konsekwentnie realizuje stawiane dziecku wymagania

Wykres 7. Zastępowanie – wyręczanie tj. wyręczanie dziecka bez oczekiwania na wyniki pracy dziecka, zastępowanie go w działaniu, przejmowanie jego zadań i aktywności w opinii badanych nauczycieli.

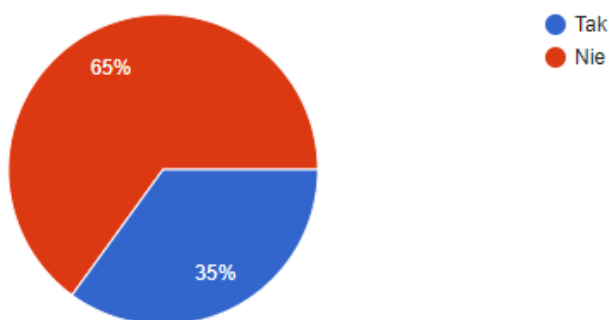
40% nauczycieli stosuje zastępowanie – wyręczanie tj. wyręczanie dziecka bez oczekiwania na wyniki pracy dziecka, zastępowanie go w działaniu, przejmowanie jego zadań i aktywności. 60% nauczycieli nie stosuje wyręczania, oczekując na wyniki pracy dziecka.

Wykres 8. Idealizacja tj. ciągle zajmowanie się dzieckiem i jego sprawami w opinii badanych nauczycieli.

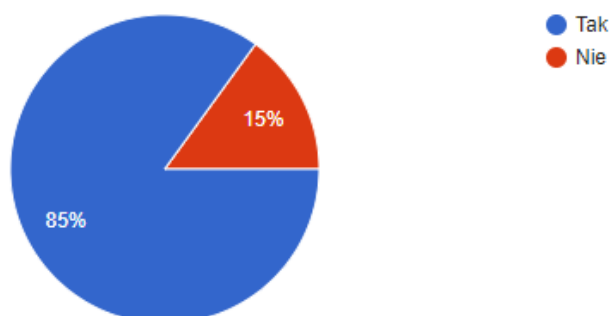
15% nauczycieli stosuje idealizację tj. ciągle zajmowanie się dzieckiem i jego sprawami.
85% nauczycieli nie idealizuje dzieci stawiając na obiektywizm

Wykres 9. Niekonsekwencja tj. przemienność zachowań błędnych zaliczanych do różnych kategorii błędów w opinii badanych nauczycieli.

35% nauczycieli stosuje niekonsekwencje tj. przemienność zachowań błędnych zaliczanych do różnych kategorii błędów. 65% nauczycieli wykazuje konsekwencje w swoich zachowaniach w stosunku do dziecka.

Wykres 10. Występowanie błędów wychowawczych wobec swoich uczniów w opinii badanych nauczycieli.

85% nauczycieli potwierdza występowanie błędów wychowawczych względem swoich uczniów. 15% nauczycieli uważa, że nie wykazuje błędów wychowawczych.

Podsumowanie i wnioski

Celem niniejszej pracy było rozeznanie się w błędach pedagogicznych popełnianych przez nauczycieli w edukacji wczesnoszkolnej, wyszczególnienie ich, przedstawienie sposobów ich redukcji oraz sposobów ich dostrzegania. Jest to szczególnie ważne zagadnienie, ze względu na ogólnie pojęty rozwój emocjonalny oraz rozwojowy dziecka w późniejszych etapach edukacyjnych. Powinno się kłaść duży nacisk na jakość oraz sposób przekazywania wiedzy nie tylko pod względem programowym ale także emocjonalnym. Pamiętając o tym iż każde dziecko jest odrębną galaktyką i różni się od swoich rówieśników intelektualnie i emocjonalnie powinno się traktować każdego jako indywidualność.

W teoretycznej części pracy omówiono błędy wychowawcze, ich istotę, niosące się konsekwencje i ich wpływ na zachowanie uczniów, przyczyny popełnianych błędów wychowawczych przez nauczycieli oraz klasyfikacje i charakterystykę błędów wychowawczych ale także błędy dydaktyczne występujące w pracy pedagoga - przyczyny występowania błędów metodycznych, błędy metodyczne popełniane w ocenianiu uczniów oraz eliminacje błędów metodycznych popełnianych przez nauczycieli

W rozdziale pierwszym przedstawiono definicje błędów wychowawczych ich przykłady oraz konsekwencje oraz przykładowe zachowania poprawne po wystąpieniu ew. błędu wychowawczego. W kolejnym rozdziale omówiono czym są błędy dydaktyczne powody ich występowania, przykłady oraz ich konsekwencje.

Postawione zostały następujące pytania i hipotezy badawcze:

Problem główny:

Czy nauczyciele popełniają błędy pedagogiczne w edukacji wczesnoszkolnej ?

Problemy szczegółowe :

1. Jakie błędy pedagogiczne w edukacji wczesnoszkolnej popełniają najczęściej nauczyciele
2. Jakie działania powinni podjąć nauczyciele w celu ograniczenia błędów pedagogicznych?

Hipoteza główna:

Nauczyciele popełniają błędy pedagogiczne w edukacji wczesnoszkolnej

Hipotezy szczegółowe:

1. Najczęstszym błędem pedagogicznym w edukacji wczesnoszkolnej popełnianym przez nauczycieli jest nieprzystosowanie procesu nauczania do możliwości intelektualnych oraz społecznie uwarunkowanych zainteresowań i potrzeb dzieci.
2. Nauczyciele w celu ograniczenia błędów pedagogicznych powinni podjąć następujące działania : zagłębianie się w istotę błędu, porady u innych nauczycieli, porady w placówkach

psychologiczno-pedagogicznych, poszerzanie swojej wiedzy w danym temacie

Przeprowadzone badania udowodniły, że nie ma perfekcyjnego pedagoga i każdy jest otwartą księgą którą powinno się zapełniać wnioskami z doświadczenia idącego z czasem. Na podstawie wyników przeprowadzonych badań podaje się, iż 85% respondentów popełniało błędy wychowawcze.

Osoby, które będą chciały w przyszłości podjąć się niniejszego tematu, muszą zwrócić uwagę na to, że jest on bardzo delikatny. Nie każdy nauczyciel jako człowiek jest chętny do przyznania się do błędów które popełnia w szczególności kiedy badania są przeprowadzane w formie wywiadu personalnie, dlatego też w powyższej pracy wybrano metodę ankiety internetowej. Nauczyciele czuli się bardziej anonimowi co skutkowało rzetelnymi odpowiedziami zgodnymi z rzeczywistością .

Podsumowując, konieczne jest aby w przyszłości zważać na indywidualne potrzeby dziecka oraz wchodząc w rolę pedagoga tudzież nauczyciela czy wychowawcy posiadać uprzednio doświadczenie z dziećmi z przedziału wiekowego docelowego w przyszłej pracy którą będzie się wykonywać. Praktyki kierunkowe są niezwykle istotne ze względu na urzeczywistnienie sobie prawdziwej pracy pedagoga oraz problemów codziennych znajdujących się w placówkach oświatowych.